ԱՒԵՏԱՓԵՐ

«ԱՀԱ ԵՍ ՁԵԶԻ ՄԵԾ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ԿՈՒՏԱՄ»: ՂՈՒԿ. Բ. 10

ՀԱՏՈՐ 29. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ· ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30· 1874· ԹԻՒ 39

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ամէն մարդ քարոզիչ է: — Քրիստոնէին ազդեցութիւնը ինչպէս կը կորսուի: — Ի՞նչպէս կրնանք յաջողիլ: — Եկեղեցւոյ կառավարութիւն: — Իսլանտա: — Յարմար յայտարարութիւն մը: — Զարշամպայէն նամակ մը: — Տիգրանակերտէն նամակ մը: — Քաղաքական լուրեր: — Շուկայի գիներ:

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ՔԱՐՈԶԻՉ Է

ԱՄԷՆ մարդ, կամաւ կամ ակամայ, բարւոյ կամ չարի քարոզիչ է: Կրնայ ընկերութեան վրայ սուռեր ձգող արատաւոր մարմին մը ըլլալ, և կամ կրնայ բոլոր աշխարհի վրայ օրհնութիւն սփռող բարերար մը ըլլալ, բայց առանց աղդեցութեան չի կրնար մնալ: Աշխարհի վրայ ամենևին աղդեցութիւն չունեցող մարդ չի գտնուիր: Մենք ամէն մէկը կամ սերմանող է որ մարդոց համար ապականութիւն կը սերմանէ, և կամ ըսյս է որ կը լուսաւորէ, և աղ՝ որ կը պահպանէ զմարդիկ:

ՔՐԻՍՏՈՆԷԻՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿՈՐՍՈՒԻ

ԵԹԷ մէկ կաթը մը ծովը կը նետենք, միսը չի կրնար ծովին աղի յատկութիւնը փոխել, բայց մենք աղի կ'ըլլայ: Այսպէս եթէ քրիստոնեայ մը աշխարհի հետ կը խառնուի, թատրոն կամ պարահանդէս կ'երթայ, կամ աշխարհասէր մարդոց ղբօսանքներուն մասնակից կ'ըլլայ, զանոնք չի կրնար ուղղել, այլ ինք կը յոռետնայ: Պատճառը թէ ինչու համար շատ քրիստոնեաներ կը զեղծանին և շատ քիչ բարի աղդեցութիւն կ'ունենան, ահա այս է որ անոնք աշխարհի սովորութեանց և սկզբանց այնպէս կը հետևին, որ իրենց աղէկ յատկութիւնները և քրիստոնէական աղդեցութիւնը կը կորանցնեն: Անոնք որ իրենք զիրենք հետու կը բռնեն չար ընկերութիւններէ և մոլի ընթացքէ՝ իրենց հետ շատերը երկինք կը քաշեն, իսկ մէկ աշխարհասէր քրիստոնեան շատերը կը մոլորեցնէ և քաշելով դժոխք կը տանի իրեն հետ:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՐՆԱՆՔ ՅԱՋՈՂԻԼ

Ասկէ քիչ առեն առաջ Ամերիկայի Օ'լդեֆիլդ կոչուած քաղքին մէջ մարդ մը մեռնելով երկու միլիոն լիրայի ստացուած թողուց: Այս մարդը դեռ տղայ, աղքատ և առանց բարեկամի էր, երբ սկսաւ դործ փնտռել: Գործ մը գտնելու համար վաճառականի մը դիմեց, որ տեսնելով թէ անիկա դեռ փոքր տղայ էր՝ ըսաւ.

«Դուն ի՞նչ կրնաս ընել, տղաս:»

«Ի՛նչ որ կը հրամայէք՝ կ'ընեմ,» պատասխանեց տղան:

Այս պատասխանին համար վաճառականն անոր դործ տուաւ, և տղան իր աղէկ ընթացքովը սիրելի ըլլալով վաճառականին չուտով յառաջացաւ: Ամէն պատանի որ դժուարին դործերը ընելու պատրաստ է, և փութով ու յօժարութեամբ իր պարտաւորութիւնները կատարելու կը ջանայ, կրնայ յոյս ունենալ յաջողելու: Իրենց պաշտօնին մէջ ծոյլ և անհոդ եղողներուն, և որչափ հնար է աշխատութենէ փախչողներուն ճամբան խիստ է և դժուարին:

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հռչակաւոր Անդղիացի բանաստեղծը ըսած է.

«Թող կառուին յիմարք կառավարութեան կերպերու համար, Ան կերպն է ամենէն աղէկ, որուն վարչութիւնն ամենէն աղէկ է:»

Արդարև կառավարութեան ձևերու մէջ կան տարբերութիւններ, որ այն ձևերէն ոմանք նախապատիւ ընել կու տան քան ըմիւսները: Բայց և այնպէս ճշմարիտ է թէ, եկեղեցւոյ այն ձև կառավարութիւնը որուն վարչութիւնը առաւելապէս Քրիստոսի հոգւոյն է՝ լաւագոյն է քան ուրիշ որևիցէ ձև մը որուն վարչութեանը մէջ նուազ է Քրիստոսի հոգին:

Եկեղեցւոյ կառավարութեան մէջ ամենէն մեծ և կարևոր բանն է աղատութիւնը կարգաւորութեան և միութեան հետ հաշտ բռնել: Իշխանաբար կառավարելը կը ձգտասէ աղատութեան, առանց իշխանութեան կառավարելն ալ միութիւնը և կարգաւորութիւնը վտանգի մէջ կը դնէ: Այս երկուքն այնչափ աղէկ կը պահպանուին, որչափ իշխանութիւնն Աստուծոյ խօսքին և ուղիղ բանին, և սիրոյ ու համոզման իշխանութիւն է:

Ժողովուրդը պարտաւոր է հնազանդիլ իւր հոգևոր առաջնորդներուն (Եբր. ԺԳ. 17): Անոնք առաջնորդ են եղբայրներուն, և եղբայրները պարտին հետևիլ անոնց, երբ կը տեսնեն թէ անոնք Աստուածայն սկզբանց և կանոններուն համեմատ կ'առաջնորդեն: Եղբայրները պարտական են նաև յարգել և սիրել զանոնք, և օդնել ևս անոնց, երբ կը տեսնեն թէ անոնք ուղիղ մտօք կը գործեն:

Լաւագոյն կառավարութիւն այն է որ ժողովուրդը և պաշտօնեաները սերտ միութեան մէջ կը պահէ սիրոյ կապով, և կը ծառայէ զամենքը կրթելու որ ըլլան հանճարեղ, այրասիրտ, դործունեայ, ամէն Քրիստոնէական պարտաւորութեան մէջ իրենք զիրենք չարժել և կառավարել գիտցող: Եկեղեցւոյ մը կառավարութեան ձևն ու կանոնները ինչ որ ըլլան, փրկչին սա խօսքը բնաւ մոռցուելու չէ. «Ձեր Ուսուցիչը մէկ մըն է, այսինքն Քրիստոս, և դուք ամենդդ եղբայր էք:» Անոր ներկայութիւնը պիտի ըլլայ կառավարութեան ամէն ձևի հետ ուր այս ճշմարտութիւնը ճանչցուած է, անոր օրհնութիւնն ալ պիտի հանդչի ամէն ձև կառավարութեան վրայ այնչափ որչափ որ անոր հոգին կը տիրէ:

ԻՍԼԱՆՏԱ

Իսլանտա կղզին առաջին անդամ բնակութիւն հաստատողներն եղան 874-ին Նորուեկիացի դաղթականք: Այս տարի յիշեալ դաղթականու-

թեան հաղարամեան տարեդարձն էր, զոր մեծ ուրախութեամբ կատարեց կղզւոյն ժողովուրդը քանի մը շաբաթ առաջ։ Տանիմարդայի թագաւորը և անոր բարձր պաշտօնեաները, Եւրոպական ազգայ երեսփոխանները, շատ անուանի Ամերիկացի և Եւրոպացի դիւաններ և ոչ սակաւ լրագրայ թղթակիցները ներկայ գտնուեցան այս հանդէսին։ Իսլանտայի վերաբերեալ ուշադրութեան արժանի քանի մը տեղեկութիւնները հոս կը յիշենք։

Իսլանտա վերոյիշեալ թուականէն սկսեալ 400—500 տարի հանրապետութիւն էր, բայց նուաճեցաւ Տանիմարդայի հին թագաւորաց գաղտնաբարոյ հպատակներէն, և երկայն ատեն նշաւակ եղաւ բռնութեան և հարստահարութեան։ Սակայն յետ ժամանակաց Տանիմարդայի իշխանութիւնը մեղմացուց իր առջի խըստութիւնը, և հիմա Իսլանտացիք Դոբենհակէն ղրկուած կուսակալներու իշխանութեան ներքև կ'ապրին գոհ և հանդարտ։ Իրենք կ'ընտրեն իրենց ազգային ժողովը, և իրենք կը դնեն իրենց օրէնքը, թէ և Տանիմարդայի թագաւորն իրաւունք ունի հաճութիւն չտալ օրէնքի մը որուն չի հաւնիր։

Իսլանտացիք ընդունեցան Քրիստոնէութիւնը շատ կանուխ և այնպէս կամաւ և ազգովին, որ նմանը գրեթէ ուրիշ ազգի մէջ տեսնուած չէ։ Անոնց բարեպաշտութիւնը շատ գարերէ ի վեր դիտողութեան արժանի եղած է։ Գերմանիոյ կրօնական բարեկարգութենէն ետքը անոնք Բողոքական եղան, և բոլոր ժողովուրդը մնաց այնպէս մինչև ցայսօր։

Անոնց երկիրն ու կլիման շատ ցուրտ և անախորժ է, և այս պատճառաւ կղզին կը կոչուի Իսլանտ որ «սառամանանեաց երկիր» ըսել է։ Բայց և այնպէս Իսլանտացիք շատ կը սիրեն իրենց մերկ և անպտուղ կղզին։ Անոնց գլխաւոր և գրեթէ միմիայն պատսպարանն են իրենց ցած տուները որոնց յարկերը հողով ծածկուած են։ Կարգալ կ'ախորժեն, և անոնց ամենէն աւելի սիրած գիրքերն են Աստուածաշունչը և իրենց պատմութեան տարեգրութիւնները։ Բնակչաց թիւն է 70,000, որ կղզւոյն հարաւային և արեւելեան եզերքը գիշերու մէջ կ'ապրին։ Կղզւոյն մէջ կան իբր 300 եկեղեցիք և 200 հովիւք որ ժողովուրդէն իրենց հայր մեծարեալ եպիսկոպոսի մը տեսչութեան ներքև են։ Ամէն եկեղեցի հասարակաց դպրոց մը և հասարակաց գրատուն մը ունի։ Կ'ըսուի թէ ժողովրդեան բարոյական և մտաւոր վիճակը գերազանց է քան որ և իցէ Եւրոպական երկրի մը ժողովրդեան բարոյական և մտաւոր վիճակը։ Անոնց մէջ ոչ դինեմոլութիւն կայ և ոչ եղեռնագործութիւն, և գատաւորները հոն շատ քիչ գործ ունին։ Առհասարակ ազգատ, բայց խաղաղասէր և բարի են, երբոր քաղցր, փոքր բանի համար չնորհակալու, և գոհ իրենց ունեցածովը։ Ամէն Իսլանտացի, որչափ և տարիին ըլլայ, կարդալ և գրել գիտէ։ Ուրիշ ազգի համար ասիկա կրնայ ըսուիլ։ Բոլոր ժողովուրդը կերակրի օրեր եկեղեցի կ'երթայ, և եկեղեցին է անոնց համար հաճութեան և մխիթարութեան աղբիւր։

Իսլանտացիք կ'ապրին դիւաւորաբար անասուն բուծանելով, հովուութիւն ընելով, և դուրս ղրկելով աղած ձուկեր և մանուռ և անկողնի համար բադերու փետուր որ այն կղզւոյն կողմերը շատ կը գտնուին։ Անոնց կերակուրը մեծաւ մասամբ կաթ և ձուկ է, երբեմն նաև ոչխարի և եղան միս։

Ամերիկացիք մանաւոր ուշադրութիւն տուած են այս կղզեցւոց, քանզի հիմա ապացուցած է որ Ամերիկայի առաջին գտիչը ոչ թէ Քրիստափոր Կոլոմպոս եղաւ 1492 ին, այլ Իսլանտացի մը 986 ին, այսինքն Կոլոմպոսէն 500 տարի առաջ։ Շատոնց մէ Կրինլանտի տեղեակ էին Իսլանտացիք, և 986 ին Կրինլանտ երթալու համար Իսլանտայէն ճամբայ ելած նաւ մը հովերէն դէպ ի հարաւ մղուելով, Ամերիկայի հիւսիսակուսան Մասսաչուզէդս նահանգին ծովեզերը հասաւ։ Այն տեղւոյն «Վայնլանտ» (օրթի երկիր) անունը տրուեցաւ, և Քրիստոնէական Թուականին 1000^րդ տարին գաղթականներ հոն բնակեցան։ Երիքսոն անուն Իսլանտացի մը 35 ընկերօք արդէն գտնուած վերոյիշեալ տեղը գալով բնակութիւն հաստատեց։ Սակայն քիչ տարիներ ետքը գաղթականք սպանուեցան տեղւոյն վայրենի բնակիչներէն։ Կ'երեւայ որ Եւրոպացիք չը գիտցան Ամերիկայի գտնուիլը Իսլանտացւոց ձեռքով։ Բայց այն գաղթականներն իրենց հոն բնակած ըլլալուն ապացոյցները թողած էին, և այս ապացոյցները վերջին տարիներուն մէջ գտնուեցան։

ՅԱՐՄԱՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայոց կրօնական ժողովը ազգային լրագիրներուն ի պաշտօնէ կը ծանուցանէ եկեղեցականաց վրայ լսուած կամ տեսնուած յանցանքները փոխանակ առ ժամայն հրատարակելու, խմացնել ժողովին որ տնօրինէ ինչ որ արժան է։

Կրօնական ժողովին այս պահանջումը բարի և իրաւացի է, և այս սկզբունքին համեմատ վարուելու են ոչ միայն Լուսաւորչական Հայոց այլ և ուրիշազգայ լրագիրները։ Իբրև ընդհանուր կանոն դիտնալու է նախ որ թէ եկեղեցական պաշտօնէից և թէ աշխարհական անձանց դէմ բան մը հրատարակուելու չէ, եթէ ոչ երբ անհնարին կ'ըլլայ ամբաստանեալը դատաստանի բերել, և կամ երբ հասարակաց օգուտը յայտնապէս կը պահանջէ հրատարակութիւն։ Ընդհանրապէս ոչ ամբաստանեալ անհատներ, ոչ ալ հասարակութիւնը դայթակղական գործերու հրատարակութենէն օգուտ կը քաղեն։ Ամէն խմբագիր և լրագրի թղթակից դիտնալու են որ դատաստանի պարտաւոր կ'ըլլան, երբ այնպիսի բան մը կը հրատարակեն որուն ստուգութիւնը չեն կրնար ապացուցանել։ Անոնք որ ուրիշներուն մեղքերը կամ թերութիւնները հրատարակել արժան կը համարին՝ թող հարցունեն նաև իրենց խղճին թէ, այնպիսի բաներ հրատարակելով ինչ օգուտ ըրած պիտի ըլլան։ Ապակեղէն տան մէջ բնակողներ թող զգուշանան երբ քար կը նետեն, կ'ըսէ Անգղիերէն առակը։

Աւետաբերի համար

ՁԱՐՇԱՄՊԱՅԵՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Քաղքիս մէջ հիմա սա չշունչը կայ թէ «Բողոքականները Լուսաւորչական կ'ըլլան կոր։» Ամենուն խորհուրդն ու խօսակցութիւնը այս բանին վրայ է։ Նախապաշարեալները կ'ըսեն, «Աղբարներ, մենք չ'ըսիմք թէ սուտց տակը պարապ է, վերջ չունին, ամենն ալ մէյմէկ բանի բարկանալով մեծ պահքը ուտելու համար Բողոքական կ'ըլլան, ահա մեր ըսածները կու գան կ'ելլեն կոր։» Կրօնի տեղ լոկ ազգասիրութիւն քարոզող ու Բողոքականութեան ոխերիմ թշնամի եղող կարգ մը անձինք մեծ յոյս կը տածեն իրենց սրտին մէջ ըսելով, «Բողոքականութիւնը ընկճելու մտեցաւ, անոնց ազդեցութիւնը կտրեցաւ, անոնց ամէնն ալ նախկին դաւանութիւններով կը միանան ի գոգն Ս. Գրիգորի։» Կարդ մը ողջմիտ մարդիկ ալ կան որոնք եղած ուրախութեան հանդէսներուն, իբր թէ խաւտութեան հարանիք, իրենց ծիծաղը հաղիւ կը զսպեն։

Ա.յս եղելութեանց պատճառը Պրն. Եղիա Ասլանեան անուանբ Բողոքականի մը Լուսաւորչականութեան դիմելն է, որուն բուն պատճառը յայտնի է։ Մենք անոր զիջումը Հայ արեան վատութիւն սեպելնուս համար չենք ուզեր մանրամասնաբար հրապարակ հանել, միայն այս բանին կը զարմանանք որ Ազգայինք ինչպէս խաբուեցան ու մեծամեծ ծախքերով դիմաւորեցին անոր պատիր գաւանութիւնը։ Անոր կրօնի պատրուակաւ չահախնդրութիւն փնտռելը յայտնի եղաւ այս վերջին անգամին։

Ցաւալին սա է որ Լուսաւորչականք միշտ կը պահարակեն Յոյները թէ անոնք կրկնակրօնութիւն կ'ընեն, երբ Հայ մը Յոյն կ'ըլլայ, մինչդեռ իրենք նոյն պահարակութեան արժանի են. եթէ ոչ, ինչո՞ւ մկրտեցին Աւետարանականաց մկրտածը։ Քանի որ մենք Լուսաւորչականաց մկրտածը չենք մկրտեր, թէեւ անոնց մկրտութեան արարողութիւնը ընդդէմ Աւետարանի մոլորութիւններ կը պարունակէ, անոնք ինչ պատճառ ունին բարեկարգեալ եկեղեցւոյ մը յանուն սուրբ երրորդութեան ըրած մկրտութիւնը առ ոչինչ համարել։ Տարակոյս չունիմ որ տեղւոյս առաջնորդին լաւ ատոնածարանութիւն գիտնալէն ծագումն առած է այս պարսաւելի եղելութիւնը։

Բողոքականի մը Բ. Պետ. Բ. 20—22 ճշմարիտ առակին պատահելովը Աւետարանականութիւնը չընկճիր ու չի կործանիր։ Աւետարանականութիւն ըսուած կրօնքը չի կրնար վերցուիլ առանց Աւետարանը վերցնելու։ Ուստի ճշմարիտ Բողոքականներ պիտի չգտնուին որ ազգային եկեղեցին դառնան, ուր, ընդհակառակն, շատ լրջմիտ Հայեր միայն հոգեւոր զգացումով վառեալ Աւետարանական քարոզներ մտիկ ընելու կը փութան։

ԲԱՐՈՒՆԱԿ

Զարշամպա, 16/28 օգոս., 1874։

Աւետաբերի համար։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԷՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

ԲՐԹԱՍՏԱՆ

Բրթաստանի համար կը պատրաստուէին ութ քարոզիչք, որոնց ծախքն այլեւայլ տեղեր կը հոգային։ Հիմա չորսը միայն գործի մէջ են. ասոնցմէ ալ երկուքը ժամանակի մը համար իրենց ամսականը միսիոնարներէն կ'առնեն։

Ա.յս քարոզչաց կարճատեւ աշխատանացն արդիւնքը սա եղած է որ, հիմա իրենց հոգիներուն վրայով խորհելու սկզբունքներ կան. շատ տեղեր ալ հիմա Բրեստոսի վրայ դիտութիւն ունին. երեւելիները հետեւեալ երկու տեղերն են, Ծարդին եւ Ռընտուան։

Ծարդին գիւղաքաղաքն ունի 200 տուն Հայ եւ Ասորի են։ Շատեր արթընցած էին հոս. եւ մէկուն հետ միայն տեսութիւն ըրի որ խելօք եւ տգէտ էր, սակայն հոգեւոր զգացում ունէր, եւ քարոզչին համար ինծի կը հարցունէր, «Ա.յն պարոնը նորէն պիտի չգա՞յ։» Ա.յն քարոզիչն Ա.յնթապետց աչակերտն էր, եւ ամսականը կտրուելուն համար ստիպուեցաւ թողուլ Ծարգին, եւ հիմա Հապրոյ կը քարոզէ միսիոնարներէն ամսական առնելով։ Սրտէօք քանի քանի այսպիսի խեղճեր կային հոն որ Աստուծոյ Թագաւորութեանը մօտեցած էին, եւ հիմա վտանգի մէջ են նորէն այն չօչափելի խաւարին եւ տգիտութեան մէջ իյնալու։ Ա.սաղ խղճալիներ. միթէ դո՞ւք չուզեցիք փրկիչը ձեր սահմաններուն մէջ պահել, թէ ինք Սամարիայի մէջէն անցնիլ արժան չհամարեցաւ։

Երկրորդ տեղւոյն համար ըսի թէ Ռընտուան է։ Ա.ս ալ գիւղաքաղաք է, եւ ունի 200 տուն, որոնց 150ը Հայ է, 25ը Ասորի, 5ը Պապական եւ մնացածին կէսը Մահմետական, կէսն ալ Եզիտի (դիւապաշտ)։ Կրնանք ըսել թէ Մէրտին սերմանեց հոս Աւետարանը, Տիգրանակերտ եւ Խարբերդ Ջուր տուին, եւ Խարբերդու դաշտը վայելեց փառաւոր հունձքը։ Սրդարեւ Մերտինու միսիոնարք եւ քարոզիչք երբ Սղերդ կ'երթեւեկէին, յատուկ ջանք ունեցան այս տեղին համար։ Տիգրանակերտ եւ Խարբերդ Ջուր տուին, ըսինք, քանզի այս քաղաքները ղրկեցին հոն ձմեռ մը մէյմէկ քարոզիչ աչակերտ, որոնք մեծ ներգործութիւն ըրած էին հոն։ Խարբերդու դաշտն ալ հունձքը վայելեց, ըսինք, քանզի այս դաշտին կողմանէ ղրկուած աչակերտը մնաց հոն երեք տարիէ աւելի, եւ անոր օրովը գործը բացուեցաւ եւ հաստատութիւն գտաւ։

Հիմա Ռընտուան 16 տուն Բողոքական կայ, 83 անձ մեծ ու պզտիկ, որոնցմէ 19 հոգին եկեղեցւոյ անդամ են։ Սրդարեւ այս եղբայրները պարծանք եղած են Աւետարանին։ Բոլոր եղբայրները կարդալ սորվելու ձեռնամուխ են, եւ լ կանանց՝ ոմանք. բայց արք աւելի յաջող են։ Ասոնք առաջ Բրթերէն միայն գիտէին, եւքը սկսան քիչ քիչ Հայերէնէն Բրթերէնի թարգմանել. հիմա գրեթէ բոլոր երիկ մարդիկ Հայերէն կը հասկնան։ Ոմանց նաեւ քիչ շատ Հայերէն խօսիլը լսել որչափ ուրախալի է։ Հոս եղած փոփոխութիւնը զարմանք եւ գաղտնիք մը եղած է տեղացւոց. քիչ կը մնայ որ դիւային զօրութեան տան այս Աստուածային պարգեւը։ Ա.մէն ժողովքի առեն Սուրբ Գիրքը եղբայրներուն հետ է, մանաւանդ կիրակի օրերը։ Իրենց քարոզչին ամսականին կէսն աւելին իրենք կու տան, եւ իրենք գրեցին միսիոնարաց թէ այսչափ պիտի տան։ Ոմանք նաեւ տասանորդ գրուած են, եւ մաքուր խղճով կ'աշխատին իրենց տուրքերը վճարելու։ Փոքրիկ բայց գեղեցիկ քարաշէն դպրոց մը չունեցին գրեթէ քիչ օգնութիւն ընդունելով, իրենց ժողովներն ալ հոն կ'ընեն։

Պաշտօնը Բրթերէն լեզուով կ'ըլլայ. երգը տուն տուն Հայերէն կը կարդացուի, յետոյ Բրթերէնն կը թարգմանուի։ Քանի մը հատ Բրթերէն թարգմանուած երգեր ալ կան, որոնք շատ անգամ կ'երգուին։ Ո՛ւր էր թէ բարեբար մը այս երգերը տպել տալով անմուռաց յիշատակ թողուր ի Բրթաստան։ Եղբայրներէն մէկը կիրակի առաւօտեան ժողովէն առաջ Աստուածաշունչէն մաս մը կը թարգմանէ Բրթերէնի, եւ բոլոր եղբայրներն իրենց գիրքերը բացած մտիկ կ'ընեն. այսպէս Հայերէն սորվելու ալ կը վարժին։ Թէ բուն Ռընտուան եւ թէ բոլորտիքի գիւղերը շատ ներդործած են այս եղբարց քարոզութենէն ու բարի վարքէն։ Թըլ անուն գիւղն հիմա ամբողջապէս կրօնքի վրայ կը խորհի. բէհան ամէն անգամ որ Ռընտուան կու գայ, ժողովքի ներկայ կը գտնուի։ Կը լսեմ թէ հիմա այն գիւղացիք քարոզիչ կ'ուզեն։ Խանդ գիւղն ալ քարոզիչ մը ունինք։ Վերջապէս շատ բան Բրթաստանի մէջ մեզի համար մեծ յոյս եւ ուրախութիւն կու տայ։ Դեռ այսօր Ռընտուանէն ուրախալի գիր մը առի, որմէ քանի մը բան հոս կը յիշեմ։

Նախ, նոր յայտնուած եղբօր մը համար կ'ըսէ թէ այն ինչ Թուականին եկեղեցիէն զատուելով Բողոքականաց յարեցաւ, եւ ուրախութեամբ ժողովքի կ'երթայ։ Բրոջ մը համար ալ կ'ըսէ թէ ուխտ ըրած է եկեղեցիէն զատուիլ, եւ արդէն ժողովարան կու դայ շարունակ եւ մեծ սիրով։ Երիկը սպառնացած է անոր ըսելով, «Թէզ սաատիկ կը ծեծեմ, եթէ այդ ճամբէն ետ չես կենար։» Կինը սա պատասխանը տըւած է անոր. «Եթէ դիտնամ թէ գլխատոր կատր պիտի ընես, նորէն պիտի երթամ, ինչ կ'ուզես ըրէ։» Լուսաւորչական կին մը երկու եղիտի կին համոզելով ժողովքի բերած է։ «Ո՛հ,» կ'ըսէ նամակը գրողը, «ինչ սիրելի եւ երկնային խօսակցութիւններ կ'ըլլան, ինչ ուրախութեամբ արտասուք կը թափենք մեր աչքերէն մեր ժողովներուն մէջ։»

Ուրիշ նամակ մը կ'ըսէ. «Բոլոր մարդոց նոյն իսկ մեր անհաչտ թշնամիներուն բերնէն օրհնութեան խօսքեր կը լսենք. մեղի համար. միաբերան կ'ըսեն, 'Դուք միայն էք Աստուծոյ ժողովուրդը'։» Մարդու մը եւ անոր ընտանեացը համար ալ կ'ըսէ նամակը թէ եկեղեցիէն բաժնուելով, Բողոքականաց յարեցան, եւ Սուրբ Գիրք կը կարդան։ «Չեմ կրնար,» կ'ըսէ նամակը գրողը, «այս եղբօր վրայով հոս ամէն բան ըսել. անոր սէրը, փափաքը, ջերմեռանդութիւնը, Բրիստոնէավայել խօսակցութիւնը, Աւետարանին ուշ յարելուն համար ցաւը, խոստովանութիւնը, եւ այլն, զարմանալի են։» Ուրիշ շատ նամակներ այսպիսի ուրախալի լուրեր կու տան նոր դարձի եկողներու վրայով, այնպէս որ բոլորը յիշել հոս անհնար է։ Ուստի վերջ կու տամ խօսքիս ըսելով, եղբայրներ, հաստատացէք որ Բրթաստան պտղաբեր բայց անհնձէ մնացած երկիր է։ առատ պտուղ եւ հաղարապատիկ հատուցումն կ'երաշխաւորէ, եթէ եկեղեցիք անոր ճչակութիւնը շարունակեն։

Բրթաստանու քարոզիչ

ԱՍՈՒՐ ԴԱՒԻՄ ԱՊԼԱՀԱՏԵԱՆ

Տիգրանակերտ, 24 յուլ. 1874

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեպտ. 18 ըստ Յուն. և Սեպտ. 30 ըստ Լատ. 1874.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Սեպտ. 8/20 ին Սուլթանին մանչ զաւակ մը ծնաւ Չէրաղանի պալատը։ Նորածին իշխանն ու մայրը ողջ առողջ են։

— Գառասուն միլիոնի նոր փոխառութեան թուղթերէն 15 միլիոնի թուղթ քանի մը օր առաջ ծախուեցաւ Լոնտրայի մէջ։ Դալաթիոյ սեղանաւորք այս թուղթերէն 3,100,000 լիրայի չափ ստորագրուեցան, իսկ Լոնտրայի մէջ այն թուղթերէն դնելու համար եղած առաջարկութիւնը 46 միլիոնի հասաւ, այսինքն ծախուհանուած դումարին եռապատկէն աւելի։ Լևանդ Հերալտ կ'ըսէ թէ Օսմանեան կայսերական դրամատեղւոյն միջոցաւ այս փոխառութեան դուրս հանուելուն եղանակն ըստ բաւականին ղօրացուց Անգղիոյ մէջ վստահութիւնը Թուրքիոյ վարկին վրայ, այնպէս որ, մինչ Դաղիայի սեղանաւորք դէմ կը կենային այս փոխառութեան, Անգղիացի դրամատէրք իսկոյն ստորագրուեցան։ Տարակոյս չկայ թէ Թուրքիա իրեն պէտք եղած ամէն դրամական օգնութիւն կը գտնէ Անգղիոյ մէջ, բաւական որ ժողովուրդն հաւատարմաբար գործածուի երկրին մեծամեծ անտեսական աղբիւրներն արդիւնաւոր ընելու։

— Պէլկրատէն սեպտ. 7/19 թուականով եկած հեռագիր մը կ'իմացնէ թէ Բուսիոյ առաջին պաշտօնեայն, Կորչագոֆ իշխանը, Սերուիոյ իշխանին իմացուցած է թէ Բուսիոյ կառավարութիւնն առևտրական դաշնագրութիւններ ընելու մասին Սերուիոյ իրաւունք ունենալը կ'ընդունի։

— Կոստանդնուպոլսոյ մէջ Թրաւէին գործակալն Աբրահամ պէյ կայսերական հրամանաւ բարձրացաւ և պատիւ միւշիրութեան։ Այսպէս Աբրահամ պէյ եղաւ Աբրահամ փաշա, և, ըստ Լևանդ Հերալտի, այս աստիճանին հասնող Հայոց մէջ երրորդն է. միւս երկուքն են՝ ժամանակաւ Լիբանանու կուսակալ Տաուտ փաշա, և Թրաւէի առաջին պաշտօնեայն Նուպար փաշա։

— Մօտերս վերադարձ ընդունին, այսինքն Բերայի և Գալաթիոյ, քաղաքապետութեան ժողովին համար ընտրուած տասուերկու անդամները լաւ ծանօթ և մեծաւ մասամբ պատուաւոր անձինք են, և կը յուսացուի թէ, յիշեալ ընդունին նախագահ Սարդիս էֆէնտի անոնցմէ պիտի ընդունի այն օգնութիւնները որ անոր հարկաւոր են ընդհանուր կառավարութեանը մէջ ցաւով տեսնուած չարիքն ու ղեղծումները վերցնելու։ Լևանդ Հերալտ թախանձանօք կը պահանջէ փողոցայ այժմու յատակաշինութեան կերպը փոխել, և չընել այնպիսի յատակներ որ յարմար ընդունելու վրայ քանի մը տարուան մէջ երթևեկելու սկսող կառաց։

— Ուսուցիչ Աղէքսանդր Պէղճեան անցեալ շաբթուան մէջ Ամերիկայէն մայրաքաղաքս հասաւ, և պիտի մեկնի Անգլիա։ Նաև Ամերիկայի տոքտոր Նորիս Անգլիա երթալու վրայ է, հոն նոր բացուելու վարժարանին մէջ բժշկականութեան դասատուութիւնն ընելու։

— Հասարակայ չինութեանց պաշտօնեայն Իսհէմ փաշա քանի մը օր առաջ գնաց Զմիւռնիա յիշեալ քաղքին և Գասապայի երկաթուղւոյն մինչև Ալաշէհիր եղած չինութիւնը քննելու համար։ Այս նոր ճամբան Անգղիացի մը չինած է ընդ տեսչութեամբ Օսմանեան կառավարութեան։

— *Սեպտ.* 2/14 ին Շումլայի մէջ Բէյլիք փաշայի (Աղբէքքեր ղօրապետին) տունը հրկիզեցաւ։ Այս տան մէջ կը պահէին բոլոր իրենց թուղթերն այն ճարտարապետք որ չափած էին Ռումելիի երկաթուղւոյն Շէյթանճըգի և Եամպօլույի ճիւղը, որով Ռումելեան երկաթուղին Բուսճուդի և Վառնայի երկաթուղւոյն հետ պիտի կապուէր։ Այս ճիւղին բոլոր յատակագիծները և դծագրութիւնները որ քանի մը տարուան աշխատութեան և քանի մը միլիոն ֆրանքի գործ էին՝ հրոյ ճարակ եղան, և հիմա բոլոր այն աշխատութիւնները նորէն պիտի ըլլան։

— Լինկիւրիւյի կուսակալին տեղեկագրին նայելով, անցեալ ձմեռ իրենց ոչխարներն և արջառները կորուսանող անձանց թիւը 21,500ի կը հասնի։ Կուսակալը իր դատումն մէջ իրաց ահաւոր վիճակին վրայ լուսի տեղեկութիւն տուած է կառավարութեան, և կառավարութեան կ'առաջարկէ մօտակայ դատուներէն, ուր որ հունձքն առատ եղած է, դնել բաւական ցորեան՝ պակսած 240,000 քոռին տեղը լեցնելու համար, և ոչխարաց ու այծից տուրքը ներկայ տարուան համար իջեցնել առնուազն դլուխ 7 դահեկանէն 4ի։ Կուսակալը կը յուսայ թէ «առատաձեռն Անգղիացիք» որոնց հանգանակութիւնները քանի մը ամիս առաջ չատերուն կենաց վերկուեւլուն պատճառ եղան՝ պիտի շարունակեն իրենց օգնութիւնը։

ԵԻՐՈՊԱ

Պաղկն մարաջախտը բողոքելով Ամերիկացւոց իբրև անաչառ իրաւարարներու, Նիւ Եորք Հերալտի մէջ հրատարակած է երկայն նամակ մը, յորում կը ջանայ արդարացնել իր վարմունքը Ֆրանգո-Գերմանական պատերազմին մէջ։ Այս արդարացումը կը ջանայ ընել իրեն օգնական ղօրապետաց սխալները յայտնելով, և պարտաւորելով Գաղիոյ հանրապետական կառավարութիւնը որ Նաբոլէոնի կայսրութեան յաղորդէ։ Կը ցաւիմ որ, կ'ըսէ, Մեծի անձնատուութենէն առաջ բաւական ծանր չվիրաւորուեցայ որ կարող ըլլայի հրամանատարութիւնը յանձնել ուրիշ ղօրապետի մը, ինչպէս Մագ Մահոն ըրաւ Սետանի անձնատուութենէն առաջ։ Այսպէս ուրիշներուն համբաւը կ'աղարտէ, իրեն ալ պատիւ չի բերեր, քանզի կը խոստովանի թէ քաղաքական շարժառիթով չուղեց ճանչնալ Նաբոլէոնի անկումէն առաքը Գաղիոյ մէջ հրատարակուած հանրապետութիւնը։

ՇՈՒԿԱՅԻ ԳԻՆԵՐ

Լիրան 100 դրշ.

Բամբակ, Ատանա	օխ.	7 1/2	— 8 1/4
Բուրդ, Էնկիւրիւ, լուացուած	»	12 3/4	— 13 1/4
» » աղտոտ	»	6 1/4	— 7 3/4
Թիֆթիկ, Էնկիւրիւ	»	40	— 43
Ճէրիր	»	13	— 14
Աֆիոն	»	390	— 460
Սփարմաչէթ	սնտ.	68	— 100
Կարագ, Սիւիւր	օխ.	14	— 14 1/4
Չէթ	»	5 1/2	— 7 1/4
Շաքար, փոշի	կենդ.	227	— 230
» գլուխ	»	255	— 258
Ձուավէ	100 օխ.	1050	—1450
Անագ (գալայ)	կենդ.	680	— 685
Պղպեղ	»	10 1/4	— 11
Մեխակ (գարէնֆիլ)	»	22	— 23
Լեզակ (չիվիտ)	»	120	— 150
Սաչմա	կենդ.	175	— 176
Պղպատ (չէլիք)	սնտ.	210	— 215
Կապար	կենդ.		150
Գարֆիցա, Թիւ 15—48. վառէլ.		92	— 93
Թիմեղ	զոյգ սնտ.	335	— 340
Ապակի	սնտ.	87	— 91
Երկաթ, Անգղ. շրջանակ	կենդ.	82	— 83
» » տախտակ	»	125	— 130
Բէդրոլ (կազ) Ամերիկա	սնտ.	52	— 55
Ցորեն կարծր, Րումէլի	քոռ.	36	— 38
Գարի	»	16	— 17

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմէն
Խմբագիր Ճ. Փ. Կրէն

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
Զազմազմըլար, Ցակոբեան խան, Թիւ. 12.